

суду, а саме, через неможливість отримання або відсутність документів, які можуть бути підставою для реєстрації відповідного актового запису та наявність процесуальних прав заявника для звернення до суду для встановлення даного факту з метою задоволення даної заяви.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України: Про правовий режим воєнного стану від 12.05.2015 року № 389-VIII ВР. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст.250.
2. Закону України: Про державну реєстрацію актів цивільного стану від 01.07.2010 року № 2398-VI ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст.509.
3. Закону України: Про судоустрій і статус суддів від 02.06.2016 року № 1402-VIII ВР. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 31. Ст.545.
4. Цивільно процесуального кодексу України від 18.03.2004 року № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст.492.
5. Наказ Про затвердження Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні від 18.10.2000 року № 52/5, Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18 жовтня 2000 р. за № 719/4940.
6. Рішення Запорізького районного суду Запорізької області від 04 серпня 2022 року у справі № 317/1500/22. URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105563316/>.

Привиденцев Олександр Геннадійович,

аспірант кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕКСТОВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ЯК РІЗНОВИДУ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Стрімкий та всебічний розвиток ІТ-інфраструктури та глобальна цифрова трансформація суспільства в Україні та загалом у світі, значно полегшили комунікаційні процеси за допомогою електронного способу обміну інформації, тому постійно зростає частка попиту на цей вид комунікації в соціумі. Електронна комунікація – це процес, який відповідає головним вимогам сучасності: швидкості, ефективності, зручності та універсальності та надає можливість обміну інформацією від персональних електронних повідомлень до колективних (групових) відео-конференцій.

Серед е-комунікаційних можливостей обміну інформації, статистично, лівова частка належить текстовим електронним повідомленням, що викликало закономірну потребу у правовому врегулюванні використання таких даних як доказів під час захисту своїх прав та законних інтересів в судових інстанціях. Зокрема, в рамках цивільного процесуального законодавства України використання такого доказового матеріалу закріплено уч.1 ст. 100 ЦПК України [1] як різновиду електронних доказів, що мають процесуальні особливості їх застосування у процесі доказування. Одна із багатьох точок зору щодо поняття «доказування» в цивільному судочинстві є визначення як «діяльності, яка врегульована цивільним процесуальним законодавством і спрямована на з'ясування дійсних обставин справи, прав і обов'язків сторін шляхом зазначення про докази, їх збирання, подання, дослідження та оцінки» [2, с.111]. Розробка матеріально-правової позиції у справі вимагає необхідних доказів для підтвердження юридичних фактів. До складу предмету доказування входить сукупність обставин, на підставі яких заявлено позов та подано заперечення на нього, або мають інше значення для вирішення справи. Позивач під час подачі позову бере на себе обов'язок підтвердити передбаченими законом засобами законність та правомірність свої вимог, а відповідач в свою чергу подає заперечення проти позову, які підтверджує відповідними доказами. За певних умов відповідачу достатньо лише заперечити вимоги позову, оскільки тягар доказування лежить на стороні позивача.

Законодавча дефініція текстових е-повідомлень як засобів доказування відсутня, проте застосовуючи методи аналізу та синтезу до наукових текстів, використовуючи найбільш доцільне визначення «тексту» за темою дослідження, яке наводиться у тлумачному словнику [3] та поняття «електронного повідомлень як доказу», яке автор сформував в попередніх роботах [4], можемо запропонувати визначення текстових електронних повідомлень як доказів: це дані (інформація), подані знаками, згрупованими у слова, речення, абзаци, таблиці, тощо, які призначені визначеному або невизначеному колу осіб (отримувачу), що передаються засобами цифрового зв'язку в електронній формі та можуть або підтвердити або спростувати обставини, на яких ґрунтуються вимоги чи заперечення учасника справи, яка вирішується судом.

Текстові е-повідомлення як різновид електронних доказів можуть подаватися до суду у вигляді:

1) оригіналу – на відповідному електронному ресурсі (сайт або поштовий агент) або пристрої (смс-сповіщення), на якому вона була створена, надіслана, отримана або зберігається, тому оригіналів такого виду доказу може бути декілька, з однаковою юридичною силою;

2) електронної копії – зафіксований зміст в електронному вигляді, наприклад за допомогою інструменту скріншота, текстового е-повідомлення на відповідному ресурсі або пристрої, а також посвідчений кваліфікованим електронним підписом, який прирівнюється до власноручного підпису за своєю юридичною силою відповідно до ч. 4 ст. 18 Закону України «Про електронні довірчі послуги» [5];

3) паперової копії: у вигляді паперових роздруківок тексту електронних повідомлень, який є найбільш вживаним способом подання текстових е-повідомлень як засобів доказування при вирішенні справи в суді. Як приклад: справа № 753/10840/19, де позивачем було надано роздруківки повідомлень з месенджера і суд визнавався доказ, який відповідає вимогам, що висуваються до доказів (допустимість, належність, достовірність, достатність), долучив їх до матеріалів справи та надав відповідну правову оцінку [6]. Така копія повинна бути посвідчена у порядку та відповідно до вимог ДСТУ 4163:2020.

Проблемним аспектом використання такого виду доказів є ідентифікація автора повідомлення, якщо учасник справи або суд заперечує цей факт, або піддає сумніву наявність цих повідомлень взагалі. Відповідно при поданні копії такого доказу, але неможливості надання оригіналу (витребування може відбуватися за клопотанням учасника справи або суду) такий доказ може бути не взятий до уваги при вирішенні справи, проте не дослідження оригіналу доказу не вважається процесуальним порушенням, якщо такого клопотання не було заявлено або відсутні обґрунтовані сумніви щодо відповідності раніше наданої копії до оригіналу електронного доказу.

За умови видалення електронного листування знищується оригінал доказу. Деякі месенджери видаляють повідомлення повністю без слідів відправлення\отримання у відправника та отримувача (Telegram), деякі залишають слід відправлення\отримання (фіксується точна дата та час), але видаляють зміст текстових е-повідомлень (Viber, Messenger), поштові агенти (поштові скриньки та соціальні мережі) та смс-сповіщення на мобільних пристроях здебільшого надають можливість видалення тільки в однієї сторони контенту пові-

домлень і залишається повністю зміст та відмітки часу в іншій стороні.

Задля протидії знищенню оригіналу електронного доказу, за необхідності, відбувається фіксація їх змісту за допомогою спеціальних юридичних процедур:

1) проведення судових експертиз щодо змісту листування, ідентифікації авторства повідомлень та встановлення інших обставин, що мають значення при вирішенні справи;

2) залучення Центру компетенції адресного простору мережі інтернет для надання висновків чи звітів щодо фіксації змісту веб-сторінки в певний час (наприклад, якщо на веб-сторінці було розміщено публічне електронне повідомлення) та надання довідки про власників веб-ресурсу, схожим за дією є і використання ресурсу www.web.archive.org (архівация мережі Інтернет);

3) забезпечення доказу судом – позивач може подати клопотання до суду щодо здійснення огляду судом оригіналу електронного доказу, в даному випадку електронного листування, як до подання позовної заяви так і після такого. У випадку огляду судом електронного листування до подання позову мінімізується ризик знищення або зміни змісту електронного листування потенційним відповідачем;

4) сторона спору самостійно здійснює збір доказів та фіксацію змісту електронного листування, яке може відбуватися:

- через звернення до адвоката, який може здійснювати самостійний збір доказів та фіксувати їх у протоколі;
- через залучення свідків, які фіксують огляд електронного доказу в протоколі і в майбутньому зможуть надати свідчення у суді щодо підтвердження або спростування фактів, які зазначені у протоколі.

Визначені способи забезпечення доказів неможливо однаково ефективно використати для фіксації кожного із видів передачі (пошта, месенджер, сайт, мобільний пристрій) текстових е-повідомлень, тому доцільно їх обирати індивідуально, спираючись на процесуальні особливості розгляду конкретної справи. Текстові електронні повідомлення як докази в цивільному процесі є одними із найуживаніших видів електронних доказів у судовій практиці, проте не позбавлені недоліків у вигляді наявної можливості у відповідача миттєвого знищення оригіналу електронного доказу, що є головною складністю їх використання як засобів доказування та відсутності

єдиного універсального процесуального порядку фіксації їх змісту, що є глобальними проблемами застосування зазначеного джерела доказів та предметом подальшого наукового дослідження задля їх вирішення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004, № 40-41, 42, ст. 492.
2. Цивільний процес: Навч. посіб. / А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук, О. І. Угриновська та ін. За ред. Ю. В. Білоусова. К.: Прецедент. 2006. 293 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної мови. URL: <https://slovnyk.me/dict/vts/%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82>.
4. Привиденцев О. Г. Місце електронних повідомлень як джерела доказів у цивільному процесі. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 818-821 URL: <https://hdl.handle.net/11300/19032>.
5. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 45. Ст. 400.
6. Ніколенко А. Електронні докази: інструкція з використання. GOLAW. URL: https://golaw.ua/ua/insights/publication/elektronni-dokazi-instrukciya-z-vikoristannya/#_ftn5.

Русецька Оксана Олександрівна,

аспірант кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»,

приватний виконавець виконавчого округу Дніпропетровської області

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Конституція України гарантує кожній особі право на професійну правничу допомогу та вільний вибір захисника своїх прав (ст. 59) [1]. Відповідно до ч. 1 ст. 16 Закону України «Про виконавче провадження» «сторони можуть реалізувати свої права і обов'язки у виконавчому провадженні самостійно або через представників» [2].